

Κλιματική αλλαγή και ανάπτυξη παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας: εύρεση συνεργειών

Carlos Dora

*Πρώην Συντονιστής, Τμήμα Δημόσιας Υγείας
και Περιβάλλοντος, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Γενεύη, Ελβετία*

- Ο συντονισμός του προγράμματος για την ανάπτυξη παιδιών πρώιμης ηλικίας με αυτό για την κλιματική αλλαγή μπορεί να ενδυναμώσει και τα δύο.
- Έρευνα για τα παράλληλα οφέλη του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής δημιουργεί προηγούμενο.
- Οι πολιτικές για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, το αστικό πράσινο και τις μεταφορές περιλαμβάνονται ανάμεσα στις πιθανές σχέσεις/στους πιθανούς δεσμούς

‘Με άλλα λόγια, οι πλουσιότερες χώρες ταυτόχρονα προστατεύουν τα νέα παιδιά στο παρόν, αλλά αποτυγχάνουν στο να προστατέψουν το μακροπρόθεσμο μέλλον τους.’

‘Υπάρχει ένα προηγούμενο στις προσπάθειες σύνδεσης της κλιματικής αλλαγής με άλλα προγράμματα δράσης, ενισχύοντας και τα δύο: η ενσωμάτωση της υγείας στη συζήτηση για κλίμα, ιδιαίτερα το θέμα των μη μεταδοτικών ασθενειών.’

Τα παιδιά που γεννιούνται σήμερα έχουν την πιθανότητα να ζήσουν μέχρι ο 2100, όταν – με βάση την τρέχουσα πορεία των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου – οι θερμοκρασίες θα έχουν ανέλθει μέχρι 4 βαθμούς C (Collins et al., 2013), αυξάνοντας τη στάθμη της θάλασσας πλημμυρίζοντας τα παράκτια εδάφη, και οι ακραίες καιρικές συνθήκες θα έχουν επηρεάσει δραματικά την γεωργική παραγωγή και την έλλειψη νερού. Οποιοδήποτε πρόγραμμα δράσης για την ανάπτυξη της πρώιμης παιδικής ηλικίας θα πρέπει να στοχεύει στον περιορισμό των επιπτώσεων που θα επιφέρει η κλιματική αλλαγή στα παιδιά κατά τη διάρκεια όλης της ζωής τους. Μπορούν, όμως, τα προγράμματα δράσης να ενισχύσουν, επίσης, την κατάσταση βελτίωσης της ανάπτυξης των παιδιών πρώιμης ηλικίας;

Πιστεύουμε ότι αυτό είναι δυνατό, αλλά υπάρχει η ανάγκη αποσαφήνισης των τρόπων, των σχέσεων και αιτιωδών συνδέσμων μεταξύ των κλιματικών πολιτικών και παραγόντων των εμπλεκόμενων στη διαπαιδαγώγηση και ανάπτυξη των παιδιών – σχεδιασμός, τεκμηρίωση και ανάπτυξη της έρευνας όπου είναι αναγκαίο.

Για παράδειγμα, αυξάνονται τα αποδεικτικά στοιχεία για το ρόλο της πολεοδομίας και του φυσικού περιβάλλοντος στην προώθηση της ανάπτυξης των παιδιών, από τη διαθεσιμότητα σε πάρκα και χώρους για παιχνίδι (παιδικές χαρές) μέχρι το πώς τα παιδιά και οι φροντιστές τους πηγαίνουν στις εγκαταστάσεις παροχής υπηρεσιών όπως οι προσχολικοί σταθμοί και τα κέντρα υγείας (Brown et al., 2019). Αυτό σχετίζεται με τις πολιτικές που λαμβάνονται υπόψη για την προσαρμογή και τον μετριασμό στην

κλιματική αλλαγή, αναφορικά με θέματα όπως ο σχεδιασμός χρήσης της γης, καθαρή ενέργεια και βιώσιμες μεταφορές, πράσινες πόλεις, ενεργειακή απόδοση και εξαερισμός κτιρίων.

Η ατμοσφαιρική ρύπανση, ιδιαίτερα, η οποία επηρεάζει την φυσική και γνωστική ανάπτυξη των παιδιών, συνδέεται σημαντικά με την κλιματική αλλαγή. Πολλές από τις πηγές της είναι ίδιες με αυτές των αερίων του θερμοκηπίου, με τη διαφορά ότι μπορεί πιο εύκολα να μετρηθεί από τους πολίτες και να χρησιμοποιηθεί για λογοδοσία σε τοπικό επίπεδο. Υπάρχουν, επίσης, δυνητικές συνδέσεις μεταξύ της κλιματικής αλλαγής και της ανάπτυξης της πρώιμης παιδικής ηλικίας μέσω ακραίων καιρικών γεγονότων, όπως ξηρασία, πλημμύρες, πυρκαγιές δασών, καύσωνες, αλλαγές λοιμώδη και μεταδοτικά νοσήματα, και αλλαγές στην πρόσβαση σε τροφή και νερό.

Περαιτέρω εργασίες που θα συνδέσουν την κλιματική αλλαγή με την πρώιμη παιδική ηλικία θα πρέπει να συνεχίσουν την έρευνα πάνω σε δύο αναλύσεις ορόσημα. Η πρώτη είναι η έκθεση του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα πάνω στο δικαίωμα για ένα καθαρό και υγιεινό περιβάλλον για τα παιδιά (OHCHR, 2018), η οποία παρουσιάζει το θέμα συμπερίληψης αποφάσεων που αφορούν ευρέος φάσματος πολιτική στο τομέα αυτό από την οπτική των δικαιωμάτων του παιδιού. Η δεύτερη είναι η έκθεση της Επιτροπής Lancet για το μέλλον των παιδιών όλου του κόσμου (Clark et al., 2020). Η έκθεση αυτή παρουσιάζει μια ασυνεννοησία μεταξύ των πράξεων για μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και των επιπέδων διαπαιδαγώγησης, με τις πλουσιότερες χώρες να τα πηγαίνουν καλά όσον αφορά τον σύνθετο 'Δείκτη Ευημερίας Thrive Index', αλλά ελλιπώς όσον αφορά τις δεσμεύσεις για τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Με άλλα λόγια, οι πλουσιότερες χώρες ταυτόχρονα προστατεύουν τα νέα παιδιά στο παρόν, αλλά αποτυγχάνουν στο να προστατέψουν το μακροπρόθεσμο μέλλον τους.

Η προώθηση αυτού του προγράμματος δράσης απαιτεί ανάλυση των στοιχείων και της διαδικασίας των ενεργειών, ώστε να προσελκύσει ένα ευρύ φάσμα στελεχών για συγκεκριμένες επιλογές πολιτικής. Ας αναφερθούμε σε ένα μόνον παράδειγμα: ένα πρόγραμμα δράσης που συνδέει την κλιματική αλλαγή με την ανάπτυξη της πρώιμης παιδικής ηλικίας έχει τη δυνατότητα να προσδώσει βαρύτητα σε στόχους πολιτικής όπως η διακοπή επιδότησης των ορυκτών καυσίμων.

Υγεία και κλιματική αλλαγή

Υπάρχει ένα προηγούμενο στις προσπάθειες σύνδεσης της κλιματικής αλλαγής με άλλα προγράμματα δράσης, ενισχύοντας και τα δύο: η ενσωμάτωση της υγείας στη συζήτηση για κλίμα, ιδιαίτερα το θέμα των μη μεταδοτικών ασθενειών.

Την εξέλιξη της βάσης αυτής της συζήτησης και των αποδεικτικών στοιχείων μπορούμε να την παρακολουθήσουμε μέσα από τις εκθέσεις της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (Intergovernmental Panel on Climate Change).

Στην πρώτη έκθεση, το 1991, δεν αναφερόταν η υγεία. Η δεύτερη αναφερόταν στις άμεσες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής αναφορικά με τους καύσωνες και τα ακραία καιρικά φαινόμενα στην υγεία. Στην τρίτη είχαν προστεθεί οι έμμεσες επιπτώσεις μέσω των φορέων ασθενειών – κουνούπια, ποιότητα νερού, ατμοσφαιρική ποιότητα, και ποιότητα και ποσότητα τροφίμων. Στην τέταρτη, το 2007, προστέθηκαν η τρωτότητα και η προσαρμοστικότητα της υγείας.

Ωστόσο, υπήρξε αντίσταση εκ μέρους των κλιματικών κύκλων στο να συνδέσουν την υγεία με τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Συγκεκριμένα, οι μη-μεταδοτικές ασθένειες – όπως οι καρδιοπάθειες, τα εγκεφαλικά επεισόδια και ο καρκίνος – θεωρήθηκαν ότι, κυρίως, δεν συνδέονται με την κλιματική αλλαγή, και μπορούν να προληφθούν μόνον με αλλαγές στο διαιτολόγιο, το κάπνισμα και την φυσική δραστηριότητα. Όμως, μία συντονισμένη προσπάθεια συνδυασμού των αποδεικτικών στοιχείων για το πώς οι πολιτικές μετριασμού της κλιματικής αλλαγής σε τομείς όπως οι μεταφορές, η ενέργεια, η γεωργία και η διαχείριση των αποβλήτων θα μπορούσαν να αποτρέψουν τις μη-μεταδοτικές ασθένειες κατέστησε δυνατό να καθιερωθεί μία σύνδεση με τη δράση για το κλίμα.

Στη συνέχεια, η πέμπτη έκθεση, το 2014, συμπεριέλαβε οφέλη της υγείας από δράσεις μετριασμού της κλιματικής αλλαγής (Smith et al., 2014). Αυτό το νέο πλαίσιο υποστηρίχτηκε από μία σειρά συνθετικών ερευνών πάνω στα αποδεικτικά στοιχεία από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), σχεδιάζοντας τα οφέλη και τους κινδύνους της υγείας των διαφόρων πολιτικών που στοχεύουν στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής (ΠΟΥ, 2011, 2012). Στόχος τους ήταν να εντοπίσουν τα μέτρα μετριασμού με τα περισσότερα οφέλη για την υγεία, καθώς και εκείνα που θα δημιουργούσαν τους περισσότερους κινδύνους για την υγεία – για παράδειγμα, υποστήριξη στις μηχανές diesel, οι οποίες εκπέμπουν μικρότερα ποσά αερίων θερμοκηπίου απ' ότι οι πετρελαιομηχανές, αλλά, ωστόσο, κι αυτές καταστρέφουν την υγεία.

Μία σειρά Lancet βοήθησε στο να κατοχυρωθεί ο όρος 'συν-οφέλη υγείας' σε σχέση με δράσεις για μετριασμό και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (Costello et al., 2009). Η Αντίστροφη Μέτρηση Lancet στο κλίμα και την υγεία, που εκδίδεται ετησίως από το 2017 (Watts et al., 2017), περιλαμβάνει εντοπισμό των λοιμωδών νόσων και ακραίων καιρικών φαινομένων που δημιουργούνται από την κλιματική αλλαγή, καθώς και δείκτες για τους παράγοντες των μη-μεταδοτικών νοσημάτων και της κλιματικής αλλαγής σε ποικίλους τομείς.

Πρόγραμμα δράσης έρευνας

Παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει αναφορά στην ανάπτυξη της πρώιμης παιδικής ηλικίας ούτε στην Αντίστροφη Μέτρηση Lancet ούτε στην πλέον πρόσφατη έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή. Το ίδιο ισχύει και για πολλές άλλες κυρίαρχουσες ομάδες που υποστηρίζουν δράσεις για την υγεία και την κλιματική αλλαγή. Για να γεφυρωθεί το τρέχον χάσμα γνώσεων, χρειάζονται τρεις τύποι έρευνας:

1. εγκεκριμένοι δείκτες για την ανάπτυξη των παιδιών από τη γέννηση μέχρι την ηλικία 3 ετών (Richter et al., 2019) οι οποίοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην

έρευνα συνδέσμων με τις κλιματικές πολιτικές, με ενδιάμεσους παράγοντες κινδύνου και άλλες παρεμβάσεις.

2. προσπάθεια σχεδιασμού διευθέτησης της διαδικασίας ενεργειών μεταξύ της ανάπτυξης της πρώιμης παιδικής ηλικίας και της πολιτικής για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία, κάτι που θα διευκολύνει την ανάπτυξη περιγραφικών εξηγήσεων, προσδιορισμό σημείων δράσης, και κενά ως προς την έρευνα.
3. μηχανισμοί που θα παρέχουν τη δυνατότητα συνεχούς εμπλοκής των λαών και των ενδιαφερόμενων με τα αποδεικτικά στοιχεία – για παράδειγμα, διευκόλυνση στη συλλογή πληροφοριών, ανάπτυξη αναλύσεων ανάλογα με το γενικό πλαίσιο και μέτρων για την ανάληψη ευθυνών, χρήση των αποτελεσμάτων στη διατύπωση πολιτικής και υποστήριξη των δράσεων. Αστικά παρατηρητήρια ή εργαστήρια που θα λειτουργήσουν σαν καταλύτες και θα χρησιμεύσουν αυτό το πρόγραμμα έρευνας-δράσης.

Η καθιέρωση ενός δικτύου ομάδων συνεργασίας δεσμευμένων και με την ανάπτυξη της πρώιμης παιδικής ηλικίας και τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής θα βοηθήσει στην υποστήριξη και την μετάδοση των παραπάνω προσπαθειών. Ιδιαίτερα, θα είναι η κατάλληλη στιγμή σε μία χρονική περίοδο κατά την οποία ο κόσμος συζητάει την μετά-Covid οικονομική ανάκαμψη (Attali, 2020): η επιχειρηματολογία για οικονομικά μοντέλα τα οποία προωθούν την ανάπτυξη της πρώιμης παιδικής ηλικίας θα ενισχυθεί με καλύτερα αποδεικτικά στοιχεία για τη σύνδεση μεταξύ της πρώιμης παιδικής ηλικίας και της πολιτικής για τη βιώσιμη κλιματική αλλαγή.

Το άρθρο υπάρχει στο διαδίκτυο στη διεύθυνση: earlychildhoodmatters.online/2020-29-eaadp.gr/new/wp-content/uploads/2021/02/klimatiki_allagi.pdf

Η μετάφραση του παρόντος άρθρου 'Δημιουργία Συστημάτων Προσχολικής Ηλικίας' στα Ελληνικά είναι προϊόν της από κοινού πρωτοβουλίας των Bernard van Leer Foundation και International Step by Step Association (ISSA), σε συνεργασία με το μέλος ISSA Εταιρία για Ανάπτυξη και τη Δημιουργική Απασχόληση των Παιδιών (ΕΑΔΑΠ).

ΠΗΓΕΣ/ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Attali, J. (2020, online). Altruists by Choice or by Force. [Αλτρουιστές από Επιλογή ή με τη Βία]. Jacques Attali [blog]. Available at: <http://www.attali.com/en/geopolitics/altruists-by-choice-or-by-force/> (accessed July 2020).
2. Brown, C., de Lannoy, A., McCracken, D., Gill, T., Grant, M., Wright, H. and Williams, S. (2019). Special issue: child-friendly cities. [Ειδικό θέμα: πόλεις φιλικές προς τα παιδιά]. *Cities & Health* 3(1-2): 1-7.

3. Clark, H., Coll-Seck, A.M., Banerjee, A., Peterson, S., Dalglish, S.L., Ameratunga, S. et al. (2020). A future for the world's children? A WHO-UNICEF-Lancet Commission. [Ένα μέλλον για τα παιδιά του κόσμου; Επιτροπή Lancet - ΠΟΥ-UNICEF]. *The Lancet* 395(10224): 605-58. Available at: [https://www.thelancet.com/journals/Lancet/article/PI-IS0140-6736\(19\)32540-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/Lancet/article/PI-IS0140-6736(19)32540-1/fulltext) (accessed July 2020).
4. Collins, M., Knutti, R., Arblaster, J., Dufresne, J.L., Fichet, T., Friedlingstein, P., et al. (2013). Long-term climate change: projections, commitments, and irreversibility. [Μακροπρόθεσμη κλιματική αλλαγή: Προβολές, δεσμεύσεις και μη αναστρεψιμότητα]. In: Stocker, T.F., Qin, D., Plattner, G.-K, Tignor, M., Allen, S.K., Boschung, J., Nauels, A. et al. (eds) *Climate Change 2013: The Physical Science Basis*. [Κλιματική Αλλαγή 2013: Η βάση της Φυσικής Επιστήμης]. Cambridge and New York: Cambridge University Press. Available at: https://archive.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/wg1/WG1AR5_Chapter12_FINAL.pdf (accessed July 2020).
5. Costello, A., Abbas, M., Allen, A., Ball, S., Bell, S., Bellamy, R. et al. (2009). Managing the health effects of climate change [Διαχείριση των επιδράσεων της κλιματικής αλλαγής στην υγεία]: Lancet and University College London Institute for Global Health Commission. *The Lancet* 373(9676): 1693-1733.
6. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2018). Report of the Special Rapporteur on the Issue of Human Rights Obligations Relating to the Enjoyment of a Safe, Clean, Healthy and Sustainable Environment, [Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή πάνω στο Θέμα των Υποχρεώσεων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα Αναφορικά με Απόλαυση ενός Ασφαλούς, Καθαρού, Υγιούς και Βιώσιμο Περιβάλλον], A/HRC/37/58. Geneva: OHCHR.
7. Richter, L., Black, M., Britto, P., Daelmans, B., Dasmond, C., Devercelli, A. et al. (2019). Early childhood development: an imperative for action and measurement at scale. [Ανάπτυξη πρώιμης παιδικής ηλικίας: υποχρέωση για δράση και μέτρηση με κλίμακα ανάπτυξης]. *BMJ Global Health* 4: i154-60.
8. Smith, K.R., Woodward, A., Campbell-Lendrum, D., Chadee, D.D., Honda, Y., Liu, Q., et al. (2014). Human health: impacts, adaptation, and co-benefits. [Ανθρώπινη υγεία: επιπτώσεις, προσαρμογή, και παράλληλα οφέλη]. In: Field, C.B., Barros, V.R., Dokken, D.J., Mach, K.J., Mastrandrea, M.D., Bilir, T.E. et al. (eds) *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*. [Κλιματική Αλλαγή 2014: Επιπτώσεις, Προσαρμογή, και Τρωτότητα]. Cambridge and New York: Cambridge University Press. Available at: <https://www.ipcc.ch/report/ar5/wg2/human-health-impacts-adaptation-and-co-benefits/> (accessed July 2020).
9. Watts, N., Adger, W.N., Ayeb-Karlsson, S., Bai, Y., Byass, P., Campbell-Lendrum, D.C. et al. (2017). The Lancet Countdown: tracking progress on health and climate change [παρακολούθηση πορείας της προόδου στην κλιματική αλλαγής και υγεία]. *The Lancet* (389(10074): 1151-64
10. World Health Organization. (2011). Health in the Green Economy: Health Co-benefits of Climate Change Mitigation – Housing Sector. [Υγεία στην Πράσινη Οικονομία:

Παράλληλα Οφέλη στην Υγεία από τον Μετριασμό της Κλιματικής Αλλαγής – Στεγαστικός Τομέας]. Geneva: WHO. Available at:

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70913/9789241502917_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accessed July 2020)

11. World Health Organization. (2012). Health in the Green Economy: Health Co-benefits of Climate Change Mitigation – Transport Sector. [Η Υγεία στην Πράσινη Οικονομία: Παράλληλα Οφέλη στην Υγεία από τον Μετριασμό της Κλιματικής Αλλαγής – Τομέας Μεταφορών]. Geneva: WHO. Available at: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70913/9789241502917_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accessed July 2020).